

ΠΕΡΙ ΔΩΡΟΔΟΚΙΑΣ

ΥΠΟ
ΑΝΤΩΝΙΟΥ Γ. ΚΟΜΠΙΟΥ
Μητροπολίτου Σισανίου και Σιατίστης

Ἡ δωροδοκία ἢ δωροληψία¹, συνιστῶσα βαρεῖαν παράβασιν καθήκοντος καὶ χαρακτηριζομένη γενικῶς ὡς ὀλέθριον κοινωνικὸν κακόν, ἀείποτε ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τῶν ὑγιῶς σκεπτομένων ἀνθρώπων, ἢ δὲ θεόπνευστος Ἁγία Γραφή, οἱ θεοφόροι τῆς Ἐκκλησίας Πατέρες καὶ ἡ Κλασσικὴ Ἑλληνικὴ Ἀρχαιότης σφοδρότατα καταπολεμοῦν καὶ διαρρήδην ἀποκρούουν τὴν διὰ δώρων διαφθείρουσαν τοὺς ἀνθρώπους² ἀπάνθρωπον δωροδοκίαν.

Δωροδοκίαν διαπράττει ὄχι μόνον ὁ λαμβάνων, ἀλλὰ καὶ ὁ προσφέρων ἢ καὶ ἀπλῶς ὑποσχόμενος δῶρα ἐπὶ τῷ τέλει ἀθεμίτου ὠφελείας ἢ ἑαυτοῦ ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τρίτου, συνεπαγομένης βλάβην τοῦ δημοσίου συμφέροντος ἢ ἰδιώτου³. Τὸ φοβερὸν ἀδίκημα τῆς δωροδοκίας, ὅταν διαπράττῃται ὑπὸ κληρικοῦ, καλεῖται σιμωνία⁴.

Ἡ δωροδοκία ὡς ἀδίκημα τυγχάνει γνωστὴ ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρχε νόμος, ὅστις ἐπέτασσε κατὰ Πλάτωνα (427 ἢ 428-347 ἢ 348 π.Χ.): «μηδὲν ἐπὶ δώροισιν διακονεῖν. ὁ δὲ μὴ πειθόμενος ἀπλῶς τεθνάτω ἀλοῦς τῇ δίκῃ»⁵. Ὁ Ἀθηναῖος νομοθέτης καὶ ποιητὴς Σόλων (639-559 π.Χ.), εἷς τῶν ἐπτὰ σοφῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, εἰς τοὺς ὑποπίπτοντας εἰς τὸ μέγα κοινωνικὸν παράπτωμα τῆς δωροδοκίας ἐπιβάλλει τὰς ποινὰς τῆς ἀτιμίας, τοῦ θανάτου καὶ εἰς τὴν καταβολὴν τοῦ δεκαπλοῦ τῶν ὄσων ἐδωροδοκήθησαν: «Τοὺς δωροδοκοῦντας ἢ θανάτῳ ζημιουῖσθαι, ἢ δεκαπλοῦν τοῦ ἐξ ἀρχῆς λήμματος

---

1. Ὁ ὄρος εἶναι ταυτόσημος.

2. Βλ. Πλάτωνος Πολιτεία 390D: «Οὐ μὲν δὴ δωροδόκους γε ἐάτεον εἶναι τοὺς ἀνδρας οὐδὲ φιλοσημάτους».

3. Βλ. Παναγιώτου Δημητροπούλου, «Δωροληψία» (Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμος Ε', σελ. 286, Ἀθήναι, 1964).

4. Σιμωνία καλεῖται τὸ καθιστάναι ἀντικείμενον συναλλαγῆς τὴν Θεῖαν Χάριν. Τὸ βαρύτερον τοῦτο ἀδίκημα, ἐξ ὅσων δύναται ποτε κληρικὸς νὰ διαπράξῃ, ἐκλήθη οὕτως ἐκ τοῦ Σίμωνος τοῦ μάγου, συγχρόνου τῶν Ἀποστόλων (Πράξεις, 8,9-24).

5. Πλάτωνος Νόμοι (IB'), 955D.

ἐκτίνειν»⁶. Περὶ ποινῶν ἀτιμίας, θανάτου καὶ ἀποβολῆς τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς δωροδόκους, ἀναφέρουν καὶ ἄλλοι διαπρεπεῖς ἐκπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Ὁ Ἀθηναῖος ρήτωρ καὶ πολιτικὸς τοῦ Δημοσθένους ἀντίπαλος Αἰσχίνης (389-314 π.Χ.), εἰς τὸν ἐπιλεγόμενον «*Κατὰ Τιμάρχου*» λόγον, ἐστηλίτευσε τὸν πρέσβυν Τιμαρχον διὰ τὸν ἄσεμνον βίον του μετὰ τοσαύτης δριμύτητος καὶ τόσον ἐπιτυχῶς, ὥστε ἐκηρύχθη οὗτος ἄτιμος, ἀποβαλὼν τὰ πολιτικά του δικαιώματα⁷. Ὁ μέγιστος τῶν ρητόρων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ ἐπιφανέστατος πολιτικὸς τῶν Ἀθηνῶν Δημοσθένης (383-323 π.Χ.), εἰς τὸν «*Κατὰ Στεφάνου Β'*» Λόγον αὐτοῦ ὁμιλεῖ περὶ ποινῶν, αἵτινες ἐπιβάλλονται εἰς δωροδόκους⁸. Ὁ αὐτὸς διαπρεπῆς ρήτωρ ἀναφέρει ὅτι ὁ Καλλίας (455-370 π.Χ.), ὁ υἱὸς τοῦ Ἰππονίκου, κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον πεντήκοντα ταλάντων, διότι ἐδέχθη δῶρα παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξου Α', τοῦ ἐπικληθέντος Μακρόχειρας (464-424 π.Χ.), καίτοι διεπραγματεύθη μίαν τῶν πλέον τιμητικῶν συνθηκῶν, ἐξ ὧσων ποτὲ συνήψεν ἡ Ἀθηναϊκὴ Πολιτεία⁹. Περὶ ποινῆς θανάτου ἐπιβληθείσης εἰς δωροδόκον ἀναφέρει καὶ ὁ μέγας Ἕλληνας βιογράφος καὶ ἠθικολόγος Πλούταρχος (46-127 μ.Χ.) εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ «*Ἀρταξέρξης*»: «... *Τούτο δ' ἦν ὄνειδισμὸς εἰς προδοσίαν μάλλον, ἢ χάριτος ὑπόμνησις. Τιμαγόρου μὲν οὖν διὰ τὴν δωροδοκίαν Ἀθηναῖοι θάνατον κατέγνωσαν*»¹⁰. Γενικῶς ἡ ἐπαίσχυντος δωροδοκία, ὡς σημειοὶ καὶ ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης (204-120 π.Χ.), ἐθεωρεῖτο ὅτι «*οὐδὲν αἴσχιον τοῦ δωροδοκεῖσθαι*»¹¹.

Ὁ τραγικώτερος¹² τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ ἀπὸ σκηνῆς φιλόσο-

6. Σόλωνος, *Βιβλίον πρῶτον*, ἀρθ. 289, 290.

7. Αἰσχίνου, *Κατὰ Τιμάρχου*, 86-88.

8. Δημοσθένους, *Κατὰ Στεφάνου Β'*, 26 (1137): «*Ἐάν τις συνίστηται ἢ συνδικάζῃ τὴν ἡλιαίαν ἢ τῶν δικαστηρίων τινῶν Ἀθηνῆσιν ἢ τὴν βουλὴν ἐπὶ δωροδοκία χρήματα διδοῦς ἢ δεχόμενος, ἢ ἐταιρίαν συνίστη ἐπὶ καταλύσει τοῦ δήμου, ἢ συνήγορος ὧν λαμβάνῃ χρήματα ἐπὶ ταῖς δίκαις ταῖς ἰδίαις ἢ δημοσίαις, τούτων εἶναι τὰς γραφὰς πρὸς τοὺς θεσμοθέτας*».

9. Δημοσθένους, § 273-277.

10. Πλούταρχου, *Ἀρταξέρξης*, XXII.

11. Πολυβίου, *Ἱστοριῶν τὰ Σωζόμενα*, XXVI, 3,14.

12. Βλ. Ἀριστοτέλους, *Ποιητικὴ* 13: «*εἰ καὶ μὴ τὰ ἄλλα εὖ οἰκονομεῖ, ἀλλὰ γε τραγικώτατος τῶν ποιητῶν φαίνεται*».

φος¹³ Εὐριπίδης (480-406 π.Χ.)¹⁴, εἰς τὴν περίφημον τραγωδίαν αὐτοῦ «Μήδεια» ὁμιλῶν περὶ τῆς δυνάμεως τῆς δωροδοκίας, σημειοῖ:

«... πείθειν δῶρα καὶ θεοῦς λόγος·

χρυσὸς δὲ κρείσσων μυρίων λόγων βροτοῖς»¹⁵.

Ὁ αὐτὸς τραγικὸς ποιητὴς εἰς τὴν τραγωδίαν αὐτοῦ «Ἰκέτιδες» ὁμιλῶν περὶ τοῦ κακοῦ τῆς δωροδοκίας καὶ τοῦ ἀγαθοῦ τῆς φιλοπατρίας, λέγει: Ὁ Ἐτέοκλος¹⁶ ὁ Ἀργεῖος τὴν καταγωγὴν, νέος πτωχός, ἀλλ' ἐνάρετος, οὐδέποτε ἐδέχετο τὸν ὑπὸ τῶν φίλων πολλάκις δωροῦμενον χρυσόν, ἵνα μὴ τεθῆ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ χρήματος καὶ καταστῆ τὸ φρόνημά του δουλικόν. Ἐμίσει τοὺς ὑποπίπτοντας εἰς λάθη καὶ ὄχι τὴν πόλιν. Ἐὰν ὁ κυβερνήτης εἶναι κακός, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δυσφημῆ τις τὴν πόλιν, διότι ἡ πόλις δὲν πταίει:

«Φίλων δὲ χρυσὸν πολλάκις δωρουμένων,
οὐκ εἰσεδέξατ' οἶκον, ὥστε τοὺς τρόπους
δούλους παρασχεῖν χρημάτων ζευχθεῖς ὑπο.
Τοὺς τ' ἐξαμαρτάνοντας, οὐχὶ τὴν πόλιν,
ἤχθαιρ· ἐπεὶ τοι κούδεν αἰτία πόλις,
κακῶς κλύουσα διὰ κυβερνήτην κακόν»¹⁷.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἰδεαλιστικῆς φιλοσοφίας καὶ ὁ μέγιστος μετὰ τοῦ Σωκράτους (469-399 π.Χ.), τῶν Ἑλλήνων Φιλοσόφων, Πλάτων, δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν γνώμην τῶν τραγικῶν ποιητῶν καὶ τοῦ ὑπάτου τῶν λυρικῶν ποιητῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος Πινδάρου (518-438 π.Χ.), καθ' ἣν ἀκόμη καὶ ὁ θεὸς τῆς Ἰατρικῆς Ἀσκληπιὸς διὰ τῶν δώρων ἐπέισθη νὰ θεραπεύσῃ πλούσιον ἄνθρωπον ἑτοιμοθάνατον¹⁸. Ἴδου τί λέγει ὁ Πλάτων: «Πρέπει, ἦν δ' ἐγώ, καίτοι ἀπειθοῦντές γε ἡμῖν οἱ τραγωδοποιοὶ τε καὶ Πίνδαρος Ἀπόλλωνος μὲν φασιν Ἀσκληπιῶν εἶναι, ὑπὸ δὲ χρυσοῦ πεισθῆναι πλούσιον ἄνδρα θανάσιμον ἤδη ὄντα ἰάσασθαι, ὅθεν δὴ καὶ κεραινωθῆναι αὐτόν. ἡμεῖς δὲ κατὰ τὰ προειρημένα οὐ πεισόμεθα αὐτοῖς ἀμφοτέρω, ἀλλ' εἰ μὲν Θεοῦ, ἦν, οὐκ ἦν,

13. Βλ. Μητροπολίτου Κυδωνιῶν Ἀγαθαγγέλου, *Ἡθικὰ Ποιήματα*, σελ. 17, Θεσσαλονίκη, 1950.

14. Ὁ παρὰ Πλάτωνι χρησμός, ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ μνημονευόμενος, λέγει «σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος Εὐριπίδης, ἀνδρῶν δ' ἀπάντων Σωκράτης σοφώτατος» Πλάτωνος, *Ἀπολογία Σωκράτους*, 21Α'.

15. Εὐριπίδου, *Μήδεια*, στίχοι 964-965.

16. Ὁ Ἐτέοκλος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἴφιου ἐξ Ἀργεῶν. Ὑπῆρξεν εἰς τῶν κατὰ τῶν Θεβῶν ἐκστρατευσάντων ἑπτὰ ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀρχαίων.

17. Εὐριπίδου, *Ἰκέτιδες*, στίχοι 875-880.

18. Πινδάρου, *Πύθια Γ'*, 55.

φήσομεν, αἰσχροκερδῆς· εἰ δ' αἰσχροκερδῆς, οὐκ ἦν Θεοῦ»¹⁹. Ὁ αὐτὸς φιλόσοφος, ὁ θεωρούμενος ὀρθότατα στόμα τοῦ Σωκράτους, ἐν τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ καὶ σπουδαιοτάτῳ τῶν συγγραμμάτων του, τῇ «Πολιτεία», ὁμιλῶν περὶ τοῦ κυριωτέρου αἰτίου τοῦ παρασύροντος τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν δωροληψίαν, σημειοῖ: «... τοῦ ἐπιθυμητικοῦ — ὁ δὴ πλείστον τῆς ψυχῆς ἐν ἐκάστῳ ἐστὶ καὶ χρημάτων φύσει ἀπλησιότατον —»²⁰. Ἐν τῷ αὐτῷ περισπουδάστῳ ἔργῳ του, ὁ ὄραματιστῆς τῆς οὐτοπικῆς Πολιτείας, διδάσκων περὶ τῶν αἰτίων τῆς δωροδοκίας καὶ τῶν ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων ταύτης διὰ τὴν Πολιτείαν, λέγει ὅτι πτωχοὶ καὶ πειναλέοι καταλαμβάνουν τὴν ἐξουσίαν πρὸς προσωπικὴν αὐτῶν ὠφέλειαν μὲ ἀποτέλεσμα τὴν καταστροφὴν τῆς Πολιτείας: «εἰ δὲ πτωχοὶ καὶ πεινῶντες ἀγαθῶν ἰδίων ἐπὶ τὰ δημόσια ἴασιν, ἐντεῦθεν οἰόμενοι τάγαθὸν δεῖν ἀρπάζειν, οὐκ ἔστι· περιμάχητον γὰρ τὸ ἄρχειν γιγνόμενον, οἰκείος ὢν καὶ ἔνδον ὁ τοιοῦτος πόλεμος αὐτοῦς τε ἀπόλλυσι καὶ τὴν ἄλλην πόλιν»²¹. Ἐν τῷ εἰρημένῳ ἔργῳ ὁ Πλάτων, ὡς μέγιστον κακὸν θεωρῶν τὴν δωροληψίαν, καὶ θέλων ὅπως προστατεύσῃ ἐκ τοῦ ὀλεθρίου τούτου κακοῦ τοὺς νέους, διδάσκει ὅτι οἱ νέοι πάση θυσίᾳ πρέπει νὰ ἀποτρέπωνται ἀπὸ τῆς δωροληψίας καὶ φιλοχρηματίας. Ἀπαγορεύει νὰ ἄδῃται ἐνώπιον τῶν νέων τὸ ἕσμα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγει ὅτι τὰ δῶρα πείθουν τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς σεπτοὺς ἄρχοντας, οὐδὲ πρέπει νὰ ἐπαινέσωμεν τὸν παιδαγωγὸν τοῦ Ἀχιλλέως, τὸν Φοῖνικα, ὅστις συνεβούλευε τὸν Ἀχιλλέα νὰ βοηθήσῃ τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀφοῦ προηγουμένως λάβῃ δῶρα: «Οὐ μὲν δὴ δωροδόκους γε ἑατέον εἶναι τοὺς ἄνδρας οὐδὲ φιλοχρημάτων. Οὐδαμῶς. Οὐδ' ἄστέον αὐτοῖς ὅτι — δῶρα θεοῦς πείθει, δῶρ' αἰδοίους βασιλῆας»²². οὐδὲ τὸν τοῦ Ἀχιλλέως παιδαγωγὸν Φοῖνικα ἐπαινέτεον ὡς μετρίως ἔλεγε συμβουλευῶν αὐτῷ δῶρα μὲν λαβόντι ἐπαμύνειν τοῖς Ἀχαιοῖς, ἄνευ δὲ δῶρων μὴ ἀπαλλάττεσθαι τῆς μῆνιος. Οὐδ' αὐτὸν τὸν Ἀχιλλέα ἀξιῶσομεν οὐδ' ὁμολογήσομεν οὕτω φιλοχρημάτων εἶναι, ὥστε παρὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος δῶρα λαβεῖν, καὶ τιμὴν αὐτῷ λαβόντα νεκροῦ ἀπολύειν, ἄλλως δὲ μὴ θέλειν»²³. Ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ ὁ θεῖος Πλάτων λέγει ὅτι οὐδόλως ὠφελεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὅταν οὗτος λαμβάνῃ χρήματα ἀδίκως, καὶ μάλιστα ἐὰν πρόκειται διὰ τῶν χρημάτων, τὰ ὁποῖα θὰ λάβῃ

19. Πλάτωνος, Πολιτεία (Γ), 408bc.

20. Πλάτωνος, Πολιτεία (Δ), 442a.

21. Πλάτωνος, Πολιτεία (Ζ), 521a. Πρβλ. *Αὐτόθι* (Η), 550ab.

22. Κατὰ Σουΐδαν, λεξικογράφου τοῦ Ι' αἰῶνος μ.Χ., ὁ στίχος εἶναι Ἡσιόδειος. Βλ. Εὐριπίδου, *Μήδεια*, στίχος 964: «...· πείθειν δῶρα καὶ Θεοὺς λόγος».

23. Πλάτωνος, Πολιτεία (Γ), 390d.e.

νὰ ὑποδουλώσῃ ὅ,τι ἔχει ἐντὸς θεκώτατον εἰς τὸ ἀθεώτατον καὶ μαρνώτατον στοιχείον, χωρὶς νὰ αἰσθάνηται διὰ τὴν μαρὰν ταύτην πρᾶξιν τοῦ τὴν ἐλαχίστην λύπην. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἀληθῶς εἶναι ἄθλιος, διότι ἐμόλυνε τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τοῦ χρυσοῦ τῆς ἐπαισχύντου δωροδοκίας. Ἡ πρᾶξις τοῦ αὐτῆ ἐπιφέρει φοβερωτέραν καταστροφὴν ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν προεκάλεσεν ἡ Ἐριφύλη²⁴, ἣτις δι' ἐν χρυσοῦν περιδέραμον ἐπώλησε τὴν ζωὴν τοῦ συζύγου τῆς²⁵.

Ὁ Πλάτων καὶ εἰς τὸ δευτέρον μετὰ τὴν «Πολιτείαν» μέγα ἔργον του, τοὺς «Νόμους»²⁶, τὸ ὁποῖον ἐγράφη ὅτε ὁ φιλόσοφος ἦτο ἤδη γέρον, ἀναφέρει περιπτώσεις δωροδοκίας καὶ ἐπὶ θεολογικῶν ἔτι ζητημάτων: «... παρὰ δὲ μαροῦ δῶρα οὔτε ἄνδρ' ἀγαθὸν οὔτε θεὸν ἔστιν ποτὲ τό γε ὀρθὸν δέχεσθαι»²⁷. Ὁ ἀληθῶς οὗτος θεῖος ἄνθρωπος, ὁ ὑπέροχος ἐκπρόσωπος πασῶν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων καὶ ἀρετῶν, καταφέρεται καὶ κατὰ τῆς δωροδοκίας τῶν δικαστῶν, λέγων τὰ ἐξῆς διδασκικώτατα: «... διὰ ταῦτ' οὖν δὴ καὶ κατὰ φυλὰς ἀναγκαῖον δικαστήρια τε γίνεσθαι καὶ κλήρω δικαστὰς ἐκ τοῦ παραχρημα ἀδιαφθόρους ταῖς δεήσεσι δικάζειν, τὸ δὲ τέλος κρίνειν πάντων τῶν τοιούτων ἐκείνο τὸ δικαστήριον, ὃ φαμεν εἰς γε ἀνθρωπίνην δύναμιν ὡς οἶόν τε ἀδιαφθορώτατα παρεσκευάσθαι τοῖς μὴ δυναμένοις μῆτε ἐν τοῖς γείτοσι μῆτε ἐν τοῖς φυλετικοῖς δικαστηρίοις ἀπαλλάττεσθαι»²⁸. Ὁ φιλόσοφος ὡς κυρίαν αἰτίαν τῆς ἐπαισχύντου δωροδοκίας θεωρεῖ τὴν ἀσυγκράτητον ἔφεσιν ἐκτροχιασμοῦ ἀπὸ τοῦ μέτρου πρὸς ἀπόκτησιν χρημάτων: «... τὰ δὲ τῶν ἀνθρώπων πλήθη πᾶν τούναντίον ἔχει τούτοις, δεόμενά τε ἀμέτρως δεῖται καὶ ἐξὸν κερδαίνειν τὰ μέτρα, ἀπλήστως αἰρεῖται κερδαίνειν, διὸ πάντα τὰ περὶ τὴν καπηλείαν καὶ ἐμπορίαν καὶ πανδοκείαν γένη διαβέβληταί τε καὶ ἐν αἰσχροῖς γέγονεν ὀνειδέειν»²⁹. Ἐν τῷ αὐτῷ περισπουδάστω ἔργῳ αὐτοῦ, ὁ

24. Ἡ Ἐριφύλη ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ταλαοῦ ἐξ Ἄργους καὶ τῆς Λυσιμάχης, ἀδελφῆ τοῦ Ἄδραστου, συζυγος τοῦ Ἀμφιαράου. Ἠνάγκασε τὴν συμμετοχὴν τοῦ συζύγου αὐτῆς εἰς τὸν πόλεμον καὶ τὸν θάνατον νὰ σπεύσῃ, ἐπειδὴ ἐδεκάσθη ὑπὸ τοῦ Πολυνεϊκοῦ διὰ τοῦ περιδεραίου τῆς Ἀρμονίας.

25. Πλάτωνος, Πολιτεία (Θ), 549de-550a: «...εἰ δὲ τὸ ἑαυτοῦ θεϊότατον ὑπὸ τῷ ἀθεοπιάτῳ τε καὶ μαρωπιάτῳ δουλοῦται καὶ μηδὲν ἐλεεῖ, οὐκ ἄρα ἄθλιός ἐστι καὶ πολὺ ἐπὶ δεινότερῳ ὀλέθρῳ χρυσὸν δωροδοκεῖ ἢ Ἐριφύλη ἐπὶ τῇ τοῦ ἀνδρὸς ψυχῇ τὸν ὄρμον δεξαμένη»;

26. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐγράφη ὑπὸ τοῦ γέροντος ἤδη Πλάτωνος, ἐξεδόθη δὲ εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ φιλοσόφου ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Φιλίππου τοῦ Ὀπουντίου.

27. Πλάτωνος, Νόμοι Δ', 716e.

28. Πλάτωνος, Νόμοι Στ', 768bc.

29. Πλάτωνος, Νόμοι ΙΑ), 918d.

πρεσβύτης ἤδη φιλόσοφος ἀμυνόμενος τοὺς ἀσκοῦντας τὴν ἀρετὴν ἀνθρώπους, λέγει: Αὐτοὺς λοιπόν, οἱ ὅποιοι φυλάττουν τὰ καλλίτερα πράγματα καὶ εἶναι ὑπέροχοι φύλακες ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν, θὰ θεωρήσωμεν τούτους ἄρᾳ γε χειροτέρους ἀπὸ τοὺς κύνας καὶ ἀπὸ τοὺς μεσαίους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι οὐδέποτε εἶναι δυνατόν νὰ καταπροδώσουν τὸ δίκαιον χάριν δώρων διδομένων ἀσεβῶς ἀπὸ ἀδίκους ἀνδρας; «*Τοὺς δὴ κάλλιστά τε πράγματα φυλάττοντας, διαφέροντάς τε αὐτοὺς φυλακῆ πρὸς ἀρετὴν, κυνῶν χεῖρους καὶ ἀνθρώπων μέσων εἶναι φήσομεν, οἱ τὸ δίκαιον οὐκ ἂν ποτε προδοίεν ἔνεκα δώρων παρὰ ἀδίκων ἀνδρῶν ἀνοσίως διδομένων;*»³⁰. Εἰς τοὺς δωρολήπτας ὁ πυργωτῆς τοῦ ἰδεαλισμοῦ φιλόσοφος Πλάτων ἀξιοῖ ὅπως ἐπιβάληται ἡ ἐσχάτη τῶν ποινῶν, ὁ θάνατος: «*Τοὺς τῆ πατρίδι διακονοῦντάς τι δώρων χωρὶς χρῆ διακονεῖν, πρόφασιν δ' εἶναι μηδεμίαν μηδὲ λόγον ἐπαινούμενον, ὡς ἐπ' ἀγαθοῖς μὲν δεῖ δέχεσθαι δῶρα, ἐπὶ δὲ φλυαροῖς οὐ τὸ γὰρ γινῶναι καὶ γνόντα καρτερεῖν οὐκ εὐπετέες, ἀκούοντα δὲ ἀσφαλέστατον πείθεσθαι τῷ νόμῳ, μηδὲν ἐπὶ δάροισιν διακονεῖν. Ὁ δὲ μὴ πειθόμενος ἀπλῶς τεθνάτω ἀλοῦς τῆ δίκῃ*»³¹.

Καὶ ὁ τελειωτῆς τῆς Κλασικῆς Φιλοσοφίας Ἀριστοτέλης (384-322 π.Χ.) ἀποδοκιμάζει καὶ στιγματίζει τὸν διὰ δωροδοκίας πλουτισμόν. Ὁ μέγας Σταγίριτης Φιλόσοφος ἐν τοῖς «*Πολιτικοῖς*», (ἐνθα ἀνέπτυξε θεωρητικῶς, πῶς πρέπει νὰ συγκροτήται καὶ νὰ ὀργανώνεται ἡ Πολιτεία, ἀναδειχθεὶς οὕτω θεμελιωτῆς τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης καὶ φιλοσοφίας), ἐπιγραμματικώτατα ἀποφαίνεται ὅτι οἱ πολλοὶ ἐπιθυμοῦσι τὸ κέρδος ἢ τὴν τιμὴν, τὸ ὅποιον συνήθως ἐπιτυγχάνεται διὰ μέσων ἀθεμίτων, ὧν τὸ πρῶτιστον ἡ δωροδοκία: «*Οἱ γὰρ πολλοὶ μᾶλλον ὀρέγονται τοῦ κέρδους ἢ τῆς τιμῆς*»³². Ὁ Ἀριστοτέλης ἀποδοκιμάζει τὴν δωροδοκίαν, ἣν θεωρεῖ ὡς βασικὴν αἰτίαν τῆς κακοδαιμονίας τῶν πολλῶν. Ἡ δωροδοκία πολλάκις προάγεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἄνθρωποι πενέστατοι εἰσπηδῶντες εἰς τὴν πολιτικὴν ἀπροσοδοκίαν, λόγῳ τῆς πτωχείας των εὐκόλως ἐξαγοράζονται: «*... ὥστε πολλάκις ἐμπίπτουσιν ἄνθρωποι σφόδρα πένητες εἰς τὸ ἀρχεῖον, οἱ διὰ τὴν ἀπορίαν ὄνιοι ἦσαν*»³³, τινὲς δὲ τούτων διαφθαρέντες διὰ τῶν χρημάτων περὶήγαγον εἰς κίνδυνον καταστροφῆς σύνολον τὴν πόλιν: «*διαφθαρέντες γὰρ ἀργυρίῳ τινές, ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς, ὄλην τὴν πόλιν ἀπώλεσαν*»³⁴. Οἱ οὕτως

30. Πλάτωνος, *Νόμοι* (I), 907a.

31. Πλάτωνος, *Νόμοι* (IB), 955cd.

32. Ἀριστοτέλους, *Πολιτικά* VI, 1318b 17-18.

33. Ἀριστοτέλους, *Πολιτικά* II, 1270b 9-10.

34. Ἀριστοτέλους, *Πολιτικά* II, 1270b 12-13.

καταλαμβάνοντες τὴν ἐξουσίαν «καταδωροδοκούνται» καὶ πολλὰ δημόσια συμφέροντα καταχαρίζονται: «καταχαριζόμενοι πολλὰ τῶν κοινῶν οἱ κεκοινωνηκότες τῆς ἀρχῆς ταύτης»³⁵. Τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀριστοτέλους οἱ ἄρχοντες ἢ οὐδένα μισθὸν ἐλάμβανον ἢ ἐλάχιστον, πιθανώτατα δὲ διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐκ τούτων λόγῳ οἰκονομικῆς ἀνεπαρκείας ἐνέδιδον εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ δεκασμοῦ ἢ τοῦ σφετερισμοῦ τοῦ δημοσίου πλοῦτου³⁶. Ὁ φιλόσοφος διὰ τοὺς ἐξαγοράζοντας τὸ ἀξίωμα καὶ ἐπιδιώκοντας, διὰ τοῦ ἀξιώματος τὸν πλουτισμὸν των, σημειοῖ: «... Ἐθίξεσθαι δ' εὐλογον κερδαίνειν τοὺς ὠνουμένους, ὅταν δαπανήσαντες ἄρχωσιν ἄτοπον γὰρ εἰ πένης μὲν ὦν ἐπιεικῆς δὲ βουλήσεται κερδαίνειν, φαυλότερος δ' ὦν οὐ βουλήσεται δαπανήσας. Διὸ δεῖ τοὺς δυναμένους ἄριστ' ἄρχειν, τούτους ἄρχειν...»³⁷.

Ἡ δωροδοκία ἐγένετο καὶ χάριν ψηφοθηρίας κατὰ πληροφορίας τοῦ Ἀριστοτέλους, τὴν ὁποίαν, ὁ μέγας στοχαστής, ἀλλὰ καὶ ἄριστος ὀργανωτῆς τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, δριμύτατα καταδικάζει, ψέγων καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἐπιδίωξιν πρὸς κατάληψιν τῆς ἐξουσίας. Κατὰ τὸν φιλόσοφον πρέπει νὰ ἀποκλείωνται ἀπὸ παντὸς πολιτικοῦ ἀξιώματος οἱ πλεονέκται καὶ οἱ φιλόδοξοι, οἱ διὰ χρημάτων διώκοντες τὴν κατάληψιν αὐτοῦ, διότι εἶναι φυσικὸν ὁ ἐπὶ χρήμασι καταλαμβάνων θέσιν τινὰ νὰ θέλῃ νὰ κερδίῃ χρημάτων πλείονα τῶν ὅσων ἔδωκε. Ἴδου τί λέγει σχετικῶς ὁ φιλόσοφος: «Ἐπι δὲ καὶ τὴν αἴρεσιν ἣν ποιοῦνται τῶν γερόντων κατὰ τε τὴν κρίσιν ἐστὶ παιδαριώδης, καὶ τὸν αὐτὸν αἰτεῖσθαι τὸν ἀξιοθησόμενον τῆς ἀρχῆς οὐκ ὀρθῶς ἔχει· δεῖ γὰρ καὶ βουλόμενον καὶ μὴ βουλόμενον ἄρχειν τὸν ἄξιον τῆς ἀρχῆς. Νῦν δ' ὅπερ καὶ περὶ τὴν ἄλλην πολιτείαν ὁ νομοθέτης φαίνεται ποιῶν φιλοτίμους γὰρ κατασκευάζων τοὺς πολίτας τούτῳ κέχρηται πρὸς τὴν αἴρεσιν τῶν γερόντων, οὐδεὶς γὰρ ἂν ἄρχειν αἰτήσαιτο μὴ φιλότιμος ὦν· καίτοι τῶν γ' ἀδικημάτων ἐκουσίαν τὰ πλείονα συμβαίνει σχεδὸν διὰ φιλοτιμίαν καὶ διὰ φιλοχρηματίαν τοῖς ἀνθρώποις»³⁸.

Ὅμοίως καὶ εἰς τὸ κυριώτερον τῶν Ἠθικῶν συγγραμμάτων του³⁹,

35. Ἀριστοτέλους, *Πολιτικά* II, 1271a 4-5.

36. Ἀριστοτέλους, *Πολιτικά* III, 1286b 13-22.

37. Ἀριστοτέλους, *Πολιτικά* II, 1273a 31 - 1273b 8.

38. Ἀριστοτέλους, *Πολιτικά* II, 1271a 9-19.

39. Εἰς τὸν Ἀριστοτέλη ἀποδίδονται τέσσαρα ἔργα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἠθικὴν, ἦτοι τὰ «Ἠθικὰ Νικομάχεια», τὰ «Ἠθικὰ Μεγάλα», τὰ «Ἠθικὰ Εὐδήμεια» καὶ τὸ «Περὶ Ἀρετῶν καὶ Κακιῶν». Περὶ τῆς γνησιότητος τῶν ἔργων τούτων Βλ. Ἀριστοτέλους, *Ἠθικὰ Νικομάχεια*, Εἰσαγωγή - Μετάφρασις - Σημειώσεις Ἀνδρέου Δαλεζίου (Βιβλιοθήκη Παπύρου, Ἀριθ. 135), σελ. 17 ἔξ., ἐν Ἀθήναις, 1949.

τὰ «Ἠθικὰ Νικομάχεια»⁴⁰, ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ὅτι τιμῆς ἄξιος εἶναι ὁ προσφέρων διὰ τὸ κοινὸν ἀγαθόν, ὁ διὰ δωροδοκίας ὅμως πλουτῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπολαμβάνῃ τιμῶν: «... Οὕτω δ' ἔχειν τοῦτο καὶ ἐν ταῖς πολιτείαις φαίνεται. Οὐ γὰρ τιμᾶται ὁ μηδὲν ἀγαθὸν τῷ κοινῷ πορίζων. Τὸ κοινὸν γὰρ δίδεται τῷ τὸ κοινὸν εὐεργετοῦντι, ἢ τιμῇ δὲ κοινόν. Οὐ γὰρ ἔστιν ἅμα χρηματίζεσθαι ἀπὸ τῶν κοινῶν καὶ τιμᾶσθαι. Ἐν πᾶσι γὰρ τὸ ἐλαττον οὐδεὶς ὑπομένει· τῷ δὲ περὶ χρήματα ἐλαττουμένῳ τιμὴν ἀπονέμουσιν καὶ τῷ δωροδόκῳ χρήματα· τὸ κατ' ἀξίαν γὰρ ἐπανισοὶ καὶ σφῆζει τὴν φιλίαν, καθάπερ εἴρηται»⁴¹. Εἰς τὸ αὐτὸ περισπούδαστον ἔργον τοῦ ὁ εἰρημένος φιλόσοφος διδάσκει ὅτι πάντα τὰ ἐναντίον τῆς δικαιοσύνης ἀδικήματα φέρονται προερχόμενα ἔκ τινος διαστροφῆς. Λόγου χάριν ἢ μοιχεία ἐκ τῆς ἀκολασίας, ἢ ἐγκατάλειψις τῆς θέσεως κατὰ τὴν μάχην ἐκ τῆς δειλίας, ἢ βιαιοπραγία ἐκ τῆς ὀργῆς. Ἡ ἀθέμιτος ὅμως κερδοσκοπία δὲν ὀφείλεται εἰς οὐδεμίαν ἄλλην εἰδικὴν κακίαν παρὰ εἰς τὴν ἀδικίαν⁴²: «Ἐτι περὶ μὲν τὰ ἄλλα πάντα ἀδικήματα γίνε-
ται ἢ ἐπαναφορὰ ἐπὶ τινα μοχθηρίαν ἀεὶ, οἷον εἰ ἐμοίχευσεν, ἐπ' ἀκολα-
σίαν, εἰ ἐγκατέλιπεν τὸν παραστάτην, ἐπὶ δειλίαν, εἰ ἐπάταξεν, ἐπὶ ὀρ-
γῆν. Εἰ δὲ ἐκέρδανεν, ἐπ' οὐδεμίαν μοχθηρίαν ἀλλ' ἢ ἐπ' ἀδικίαν»⁴³.
Ἄλλαχού ὁμιλῶν ὁ Ἀριστοτέλης περὶ τῶν κρατουσῶν γνομῶν περὶ τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς σταθερότητος τοῦ χαρακτήρος, ὡς καὶ περὶ τῆς ἀκρατείας καὶ τῆς μαλθακότητος τοῦ χαρακτήρος, λέγει περὶ τῶν ἀκρα-
τῶν ἀνθρώπων ὅτι εἶναι τοιοῦτοι, ἢ διότι δὲν δύνανται νὰ συγκρατήσωσι τὴν ὀργὴν τῶν ἢ διότι ἐπιδιώκουν τιμὰς καὶ ὑλικά πλεονεκτήματα: «Δο-
κεῖ δὴ ἢ τε ἐγκράτεια καὶ καρτερία τῶν σπουδαίων καὶ τῶν ἐπαινετῶν
εἶναι, ἢ δὲ ἀκρασία τε καὶ μαλακία τῶν φαύλων τε καὶ ψεκτῶν... Ἐτι
ἀκρατεῖς λέγονται καὶ θυμοῦ καὶ τιμῆς καὶ κέρδους»⁴⁴.

Ἡ ἐπάισχυντος δωροδοκία ὡς μαρτυροῦν τὰ ἱερὰ κείμενα ἦτο γνω-
στὴ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν περιούσιον λαόν, τοὺς Ἰουδαίους, καὶ μάλιστα
λίαν διαδεδομένη εἰς ἐποχὰς κυρίως ἠθικῆς παρακμῆς καὶ καταπτώ-
σεως. Οὕτως, εὐθύς ἀπὸ τῆς ὀργανώσεως τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ εἰς

40. Εἰς τὰ «Ἠθικὰ Νικομάχεια» διαλαμβάνονται αἱ περὶ τοῦ ἠθικοῦ βίου καὶ τῶν ἠθικῶν θεσμῶν ἰδέαι καὶ ἀντιλήψεις τοῦ Ἀριστοτέλους.

41. Ἀριστοτέλους, Ἠθικὰ Νικομάχεια, Θ', 16, 1163b 6-13.

42. Κατὰ τὴν Χριστιανικὴν διδασκαλίαν ἡ ἀδικία εἶναι βδελυκτὴ καὶ μισητὴ ἁμαρ-
τία, διότι παραβαίνει τὸν θεῖον νόμον, καὶ διαλύει τοὺς κοινωνικοὺς δεσμοὺς καὶ συν-
τριβει οἰκογενεῖας καὶ ρίπτει αὐτὰς εἰς τὴν δυστυχίαν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν. Οἱ ἀδικοὶ
κατὰ τὴν Δευτέραν τοῦ Κυρίου Παρουσίαν θὰ ἀκούσωσι παρὰ τοῦ Δικαιοκρίτου Χρι-
στοῦ τὸ φοβερόν: «ἀπόσπῃτε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀδικίας» (Λουκᾶ, 13,27).

43. Ἀριστοτέλους, Ἠθικὰ Νικομάχεια, Ε', 4, 1130a 33-38.

44. Ἀριστοτέλους, Ἠθικὰ Νικομάχεια, Η', 2, 1145b 9-23.

κοινωνίαν, παρουσιάζεται αὐτὸς ὁ Θεὸς ἀπαγορεύων ρητῶς τὴν λήψιν δώρων ὑπὸ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ λέγων διὰ τοῦ Μεγίστου τῶν Προφητῶν⁴⁵, θεόπτου Μωϋσέως (ΙΓ' αἰὼν π.Χ.): «ἀπὸ παντὸς ρήματος ἀδίκου ἀποστήσῃ· ἀθῶον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς καὶ οὐ δικαιοῦσαι τὸν ἀσεβῆ ἔνεκεν δώρων. καὶ δῶρα οὐ λήψῃ· τὰ γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς βλεπόντων καὶ λυμαίνεται ρήματα δίκαια»⁴⁶ καὶ «διαστρέφει λόγους δικαίων»⁴⁷. (= 'Ὁ δικαστὴς ὀφείλει νὰ ἴσταται μακρὰν ἀπὸ πάσαν ἀδικίαν. Νὰ μὴν καταδικάσῃ εἰς θάνατον ἀθῶον καὶ δίκαιον. Τὸν ἀσεβῆ νὰ μὴ δικαιοῦσῃ δωροδοκούμενος ὑπ' αὐτοῦ. Ὡς δικαστὴς δὲν θὰ λάβῃς δῶρα, διότι τὰ δῶρα τυφλώνουν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀκόμη καὶ τῶν καλῶν καὶ διαφθείρουν τὴν κρίσιν τῶν δικαίων ἀνθρώπων)⁴⁸. Ἡ αὐτὴ ρητὴ ἀπαγόρευσις λήψεως δώρων ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ ἱερὸν βιβλίον Β' Παραλειπομένων, ἔνθα ὁ Ἅγιος Θεὸς διὰ τοῦ ἱεροῦ συγγραφέως λέγει, ὅτι οἱ δικασταὶ μόνον ὅταν ἔχωσι φόβον Κυρίου, θὰ προσέχωσι καὶ θὰ ἐφαρμόζωσι τὸν νόμον Αὐτοῦ. Οἱ δικασταὶ δὲν πρέπει νὰ ἀδικῶσι, διότι δὲν ὑπάρχει ἀδικία πλησίον τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ, οὔτε νὰ δεικνύωνται προσωπολήπται, οὔτε νὰ λαμβάνωσι δῶρα κατὰ τὰς δίκας: «καὶ νῦν γενέσθω φόβος Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ φυλάσσετε καὶ ποιήσατε, ὅτι οὐκ ἔστι μετὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀδικία, οὐδὲ θανατῶσαι πρόσωπον οὐδὲ λαβεῖν δῶρα»⁴⁹. Οὔτε λοιπὸν δωρολήπται οὔτε προσωπολήπται πρέπει νὰ εἶναι οἱ δικασταί. Ὦντως ὠραιοτάτη ἐντολὴ τοῦ Κυρίου διὰ πάσαν ἐποχὴν. Ὁ «Παλαιὸς τῶν Ἡμερῶν»⁵⁰ διὰ τοῦ πολυάθλου καὶ πολυπαθοῦς Πατριάρχου Ἰωβ καὶ τοῦ Προφήτου Ἀμὼς (Η' αἰὼν π.Χ.) ἀπειλεῖ σκληροτάτας τιμωρίας κατὰ τῶν ἀναιοχύντων «δωροδεκτῶν», λέγων διὰ τοῦ ἱεροῦ συγγραφέως τοῦ ἱεροῦ βιβλίου τοῦ Ἰωβ (Ε' αἰὼν π.Χ.)⁵¹:

45. Δευτερονόμιον, 34,10: «καὶ οὐκ ἀνέστη ἐτι προφήτης ἐν Ἰσραὴλ ὡς Μωϋσῆς, ὃν ἔγνω Κύριος αὐτὸν πρόσωπον κατὰ πρόσωπον».

46. Ἐξοδος, 23,7-8.

47. Ἐξοδος, 23,6.

48. Εἰς τὸ ἱερὸν βιβλίον τῆς Ἐξόδου (23,6-9) ἀναφέρονται τέσσαρες κανόνες, οἵτινες πρέπει νὰ ἐφαρμόζωνται ὑπὸ τῶν δικαστῶν πρὸς ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης. α) «οὐ διαστρέψεις κρίμα πένητος...» β) «ἀπὸ παντὸς ρήματος ἀδίκου ἀποστήσῃ' ...» γ) «δῶρα οὐ λήψῃ' ...» δ) «προσηλύτων οὐ θλίψετε' ...». Βλ. καὶ Ἀρχιμανδρίτου Ἰωήλ Γιαννακοπούλου, Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς Ο', Ἡ Ἐξοδος, τόμος Β', σελ. 139, Ἀθῆναι 1964.

49. Β' Παραλειπομένων, 19,7.

50. Δανιήλ, 7,13.

51. Τὸ ποιητικὸν τοῦτο βιβλίον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὄχι μόνον ἀπὸ θρησκευτικῆς καὶ φιλοσοφικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ λογοτεχνικῆς ἀπόψεως ἀναγνωρίζεται κοινῶς ὡς περιφανεστάτην θέσιν κατέχον ἐν τῇ παγκοσμίῳ φιλολογίᾳ.

«μαρτύριον γὰρ ἀσεβοῦς θάνατος, πῦρ δὲ καύσει οἴκους δωροδεκτῶν»⁵². Ὁ δωροδόχος, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τιμωρεῖται διὰ προώρου θανάτου καὶ καταστροφῆς διὰ τοῦ πυρὸς τῆς οἰκίας του. Πρόκειται περὶ δικαστῶν, οἵτινες δωρολήπται ὄντες δικάζουν ἀθῶους⁵³. Ὁ δὲ Προφήτης Ἀμὼς καταφέρεται σφοδρότατα κατὰ τῆς δωροδοκίας, ἣτις τὰ μέγιστα συντελεῖ εἰς τὸν ἀποπροσανατολισμὸν, κατὰ τὴν ἀπονομῆν τῆς δικαιοσύνης. Ἡ δωροδοκία, κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον, εὐνοεῖ τὴν ἀδικίαν εἰς βάρος τῶν πτωχῶν. Εὐνοεῖ «τὸ δίκαιον» τοῦ πλουσίου, τοῦ ἰσχυροῦ. Ὁ προφήτης προλέγων τὴν πλήρη καταστροφὴν τοῦ Βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ⁵⁴, λέγει ὅτι αἰτία τῆς πλήρους καταστροφῆς τούτου θὰ εἶναι αἱ πολλαὶ εἰς ἀριθμὸν ἀσέβειαι καὶ βαρεῖαι ἀμαρτίαι, ἔνεκα τῶν ὁποίων καταπατεῖται τὸ δίκαιον, οἱ ἀδικοὶ δικασταὶ λαμβάνουσιν ἀνταλλάγματα (δῶρα) καὶ παραβλέπουσι τὸ δίκαιον τῶν πτωχῶν, εἰς τὰς δίκας αἱ ὁποῖαι γίνονται εἰς τὰς πύλας τῶν πόλεων τοῦ Βορείου Βασιλείου⁵⁵: «ὅτι ἔγνω πολλὰς ἀσεβείας ὑμῶν, καὶ ἰσχυραὶ αἱ ἀμαρτίαι ὑμῶν, καταπατοῦντες δίκαιον, λαμβάνοντες ἀλλάγματα καὶ πένητας ἐκκλίνοντες»⁵⁶. Ὁ Προφήτης καταφέρεται κατὰ τῶν ἀδίκων ἀρχόντων τοῦ Ἰσραήλ, οἵτινες βαναύσως κακοποιοῦν τοὺς πτωχοὺς καὶ λαμβάνουν ἐκβιαστικῶς δῶρα παρ' αὐτῶν, ἵνα οἰκοδομήσουν οἴκους πολυτελεῖς καὶ φυτεύσουν ὠραίους καὶ καρποφόρους ἀμπελώνας, ἀλλὰ οὔτε εἰς τοὺς οἴκους τούτους θὰ κατοικήσουν, οὔτε οἶνον θὰ πίνουν ἀπὸ τοὺς ἀμπελώνας: «διὰ τοῦτο ἀνθ' ὧν κατεκονδυλίσετε πτωχοὺς καὶ δῶρα ἐκλεκτὰ ἐδέξασθε παρ' αὐτῶν, οἴκους ξεστοὺς ὠκοδομήσατε καὶ οὐ μὴ κατοικήσητε ἐν αὐτοῖς, ἀμπελώνας ἐπιθυμητοὺς ἐφυτεύσατε καὶ οὐ μὴ πῖντε τὸν οἶνον αὐτῶν»⁵⁷. Ὁ αὐτὸς Προφήτης δριμύτατα ἐπιτίθεται ἐναντίον ἐκείνων, οἵτινες ἐκμεταλλεύονται καὶ καταπιέζουν τοὺς πτωχοὺς καὶ μάλιστα ἐπώλησαν τὸν δίκαιον ἄνθρωπον ἀντὶ χρημάτων καὶ τὸν πτωχὸν ἀντὶ

52. Ἰώβ, 15,34.

53. Βλ. Ἀρχιμανδρίτου Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου, *Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς Ο', Ἰώβ*, τόμος ΚΓ', σελ. 116, Ἀθήναι, 1963: «Δεῖγμα τῆς ἀσεβείας τῶν δωροδεκτῶν, ὁ πρόωρος θάνατός των». Ἐν τῷ στίχῳ 35 ἡ ζωὴ τοῦ «δωροδέκτου» παρομοιάζεται μὲ ἀδίνας τοκετοῦ ἐγκύου γυναικός, μὲ τόκον ὅμως μηδέν.

54. Βλ. Ἀρχιμανδρίτου Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου, *Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς Ο', Οἱ Μικροὶ Προφῆται, Ἀμὼς*, τόμος ΚΒ', σελ. 104, Ἀθήναι 1963.

55. Ἀμὼς, 5,1-6-14, ἐνθα προλέγεται ἡ πλήρης καταστροφὴ τοῦ Βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ.

56. Ἀμὼς, 5,12.

57. Ἀμὼς, 5,11.

ζεύγους ὑποδημάτων⁵⁸: «... ἀπέδοντο ἀργυρίου δίκαιον καὶ πένητα ἔνεκεν ὑποδημάτων... ἐκονδύλιζον εἰς κεφαλὰς πτωχῶν καὶ ὁδὸν ταπεινῶν ἐξέκλιναν...»⁵⁹.

Ὁ Προφήτης Ἡσαΐας (Η' καὶ Ζ' αἰὼν π.Χ.), ὅστις περιέγραψε τοσοῦτον λεπτομερῶς καὶ ζωηρῶς τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ, ὥστε εὐλόγως νὰ ἀποκληθῆ ὑπὸ Ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων καὶ συγγραφέων «μεγαλοφωνότατος» καὶ «Εὐαγγελιστῆς Προφήτης»⁶⁰, διὰ τὸν μὴ δεχόμενον δῶρα καὶ πορευόμενον ἐν δικαιοσύνῃ, σημειοῖ: «πορευόμενος ἐν δικαιοσύνῃ, λαλῶν εὐθεῖαν ὁδὸν, μισῶν ἀνομίαν καὶ ἀδικίαν καὶ τὰς χεῖρας ἀποσειόμενος ἀπὸ δώρων, βαρύνων τὰ ὄψα, ἵνα μὴ ἀκούσῃ κρίσιν αἵματος, καμμῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἵνα μὴ ἴδῃ ἀδικίαν»⁶¹, καὶ εἰς τὸν δίκαιον τοῦτον τὸν τηροῦντα τὰς χεῖρας αὐτοῦ καθαρὰς ἀπὸ δώρων ὁ Ἅγιος Θεὸς διὰ τοῦ «στόματός Του»⁶², τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου, ὑπόσχεται ὅτι «οἰκῆσει ἐν ὑψηλῶ»⁶³. Ὁ Ἅγιος Προφήτης καταφέρεται σφοδρότατα κατὰ τῶν ἀμαρτωλῶν ἀρχόντων, οἵτινες εἶναι ἀπειθεῖς ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Νόμου Του, εἶναι συμμέτοχοι εἰς τὰς κλοπὰς, ἀγαποῦν τὰ δῶρα τῆς ἀμαρτίας, ἐπιδιώκουν καὶ δέχονται δωροδοκίας, ἵνα κρίνουν μεροληπτικῶς. Οἱ ἄρχοντες δὲν κρίνουν δικαίως καὶ δὲν ἀποδίδουν τὸ δίκαιον εἰς τὰ καταφώρως ἀδικούμενα ὄρφανά, οὔτε προσέχουν καὶ οὔτε ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ δικαίου εἰς τὰς δυστυχεῖς χήρας: «οἱ ἄρχοντες σου ἀπειθοῦσι, κοινωνοὶ κλεπτῶν, ἀγαπῶντες δῶρα, διώκοντες ἀνταπόδομα, ὄρφανοῖς οὐ κρίνοντες καὶ κρίσιν χηρῶν οὐ προσέχοντες»⁶⁴. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος (354-407) σχολιάζων τὸν εἰρημένον στίχον τοῦ Ἡσαΐου, εὐστοχώτατα παρατηρεῖ: «Ὅταν οὖν ἡ ρίζα διεφθαρμένη ἦ, τί

58. Ἦτος πρόκειται περὶ πωλήσεως δικαίου, ἀλλὰ πτωχοῦ χρεωφειλέτου, μὴ δυναμένου νὰ πληρῶσῃ τὸ χρέος του. Ὁ Νόμος ἔδιδε τὸ δικαίωμα αὐτό. *Λευϊτικόν*, 25,39. *Δευτερονόμιον*, 15,12. Ἡ ἐφαρμογή, ὅμως, ἐπὶ τῆς προκειμένης περιπτώσεως ἦτο σκληρά, διότι ἐπώλουν αὐτὸν ἔστω καὶ ἐὰν ἐλάμβανον ἐλάχιστον ἀντίτιμον, «ἐν ζεύγος ὑποδημάτων». Ὅποια ὑποτίμησις τοῦ πτωχοῦ!

59. *Ἀμώς*, 2,6-7.

60. Hieron, Praef ad Paulam. et Eustoch. «Ὀὐχὶ τόσον Προφήτης δέον νὰ ὀνομασθῆ, ὅσον Εὐαγγελιστῆς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ συμπάσης τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ τὰ μυστήρια οὕτως σαφῶς διεξήλθε». Augustini, *De Civitate Dei* XVIII, 29,1: «Ὁ Ἡσαΐας μεταξὺ ἐκείνων, τὰ ὅποια προεῖπε, καὶ περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ τῆς Ἐκκλησίας πολλῶ πλείονα ἢ οἱ λοιποὶ προεφήτευσαν» οὕτως, ὥστε ὑπὸ τινων Εὐαγγελιστῆς μάλλον ἢ Προφήτης νὰ λέγεται».

61. *Ἡσαΐου*, 23,15.

62. *Ἰερεμίου*, 1,9.

63. *Ἡσαΐου*, 23,16.

64. *Ἡσαΐου*, 1,23.

χρηστόν ἐστὶ περὶ τῶν κλάδων ὑποπεύειν; Κοινωνοὶ κλεπτῶν. Προσθήκη κατηγορίας, ὅτι οὐ μόνον οὐ καταστέλλουσι τὰ δεινά, ἀλλὰ καὶ ἀντιτείνουσιν· οὐ μόνον οὐ πολεμοῦσι τοῖς κλέπταις, ἀλλὰ καὶ συμπράττουσιν, ἐκ διαμέτρου τῆς προσηκούσης ἀρετῆς ἄρχοντι τὴν κακίαν μετιόντες. Ἀγαπῶντες δῶρα. Ἐτερον φιλοχουσίας εἶδος χαλεπὸν, εὐπρόσωπον μὲν ὑπόθεσιν ἔχον, ἐν προσήματι δὲ φιλοφροσύνης τὴν ἐσχάτην πλεονεξίαν ἐπιδεικνύμενον. Διώκοντες ἀνταπόδομα. Μνησικακοῦντες τοῖς ἐχθροῖς, ἀνταποδοῦναι σπουδάζοντες τοῖς λελυπηκόσιν, ὅπερ μέγιστον κακίας εἶδος...»⁶⁵. Ὁ Προφήτης ἐπιτίθεται δριμύτατα κατὰ τῶν ἀρχόντων τῆς ἐποχῆς του, οἵτινες εἶχον ἐκτραπῆ πρὸς μίαν ὑλόφρονα ζωὴν, διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ὁποίας δὲν ἐδίσταζον πρὸ οὐδεμιᾶς ἀδικίας καὶ παρανομίας. Οἱ ἄρχοντες σκληροὶ καταπιέξουν καὶ καταληστεύουν τὸν ταλαίπωρον λαὸν ἀπαιτοῦντες παρ' αὐτοῦ παρανόμους εἰσφορὰς καὶ δῶρα. Καταδυναστεύουν τὸν λαὸν καὶ δημιουργοῦν σύγχυσιν καὶ ἀναταραχὴν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐν γένει συμπεριφορᾶς του: «λαὸς μου, οἱ πράκτορες ὑμῶν καλαμῶνται ὑμᾶς, καὶ οἱ ἀπαιτοῦντες κυριεύουσιν ὑμῶν· λαὸς μου, οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς πλανῶσιν ὑμᾶς καὶ τὸν τρίβον τῶν ποδῶν ὑμῶν ταράσσουσιν»⁶⁶. Ὁ Προφήτης ὁμοίως καταφέρεται καὶ κατὰ τῶν ἀδίκων δικαστῶν, οἵτινες δωροδοκούμενοι κηρύσσουν τὸν ἀσεβῆ καὶ ἔνοχον ὡς ἀθῶον, καὶ οὕτως ἀφαιροῦν καὶ καταπατοῦν τὸ δίκαιον ἀπὸ τὸν ἀθῶον καὶ ἐνάρετον: «οἱ δικαιοῦντες τὸν ἀσεβῆ ἔνεκεν δώρων καὶ τὸ δίκαιον τοῦ δικαίου αἴροντες»⁶⁷. Ὁ Ἅγιος Προφήτης φοβερὰ «οὐαὶ» ἐξαπολύει κατὰ τῶν ἀδίκων κριτῶν καὶ τῶν ἰσχυρῶν, οἵτινες αἰσχροῦς ἐκμεταλλεύονται τὸν ἀδύνατον καὶ πτωχόν. Ὁ μεγαλοφρονότατος Προφήτης ἐπικρίνει τοὺς ἀδίκους κριτὰς, οἱ ὅποιοι ἀρνοῦνται τὴν δικαιοσύνην εἰς τοὺς κοινωνικῶς ἀδυνάτους καὶ ἀρπάζουν τὸ δίκαιον τῶν πτωχῶν, ὥστε ἡ χήρα νὰ εἶναι τὸ θῦμα τῆς διαρπαγῆς των, καὶ τὰ ὄρφανὰ νὰ εἶναι ἀντικείμενον τῆς λεηλασίας

65. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, «Ἑρμηνεῖα εἰς τὸν Προφήτην Ἡσαΐαν», Κεφ. Α', η', *MPG*, 56,24. Πρβλ. καὶ Μεγάλου Βασιλείου, «Ἑρμηνεῖα εἰς τὸν Προφήτην Ἡσαΐαν», Κεφ. Α', 50, 51, 52, 53, *MPG*, 30,212-216: «Ὅταν ἴδωμεν ἐν τοῖς δικαστηρίοις τοὺς μικροὺς κλέπτας ὑπὸ τῶν μεγάλων κολαζομένους... καὶ τοὺς μὲν κλέπτει εἰσὶν, ἐκτρέπομεθα· τοὺς δέ, ὅτι πλουτοῦσιν ἐκ τῆς κλοπῆς, ἐκπληροσόμεθα!... «Ὁ ἀγαπῶν ἀργύριον οὐ πλησθήσεται ἀργυρίον... «Μέγιστον κατηγόρημα ἄρχοντος, πρόχειρον εἶναι καὶ ἐπινοεῖν κατὰ τῶν λελυπηκότων τὴν τοῦ κακοῦ ἀνταπόδοσιν... «Ἐπίστησον εἰς τὸ οὐ προσέχοντες πόσῃ ἐμφαίνει ἀλαζονεῖαν τοῦ ἄρχοντος».

66. Ἡσαΐου, 3,12.

67. Ἡσαΐου, 5,23.

των⁶⁸. Πρόκειται περὶ τῶν σκληρῶν καὶ ἀδίκων ἀρχόντων, οἵτινες ἄνευ οἴκτου διὰ δωροδοκιῶν καὶ λεηλασιῶν αὐξάνουν τὰς περιουσίας των εἰς βάρος τῶν ἀσθενῶν πενήτων, τοὺς ὁποίους διὰ τῶν συκοφαντιῶν καὶ διαβολῶν των κατεξευτελίζουν καὶ κυριολεκτικῶς ἐξουθενῶνουν. Ὁ ἔνθερος συνήγορος τῶν πτωχῶν, Προφήτης Ἡσαΐας, περὶ τῆς σκληρότητος καὶ ἀδικίας τῶν ἀρχόντων εἰς βάρος τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἀδυνάτων, λίαν εὐστόχως σημειοῖ: *«αὐτὸς Κύριος εἰς κρίσιν ἤξει μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ καὶ μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ. ὑμεῖς δὲ τί ἐνεπυρίσατε τὸν ἀμπελῶνά μου καὶ ἡ ἀρπαγὴ τοῦ πτωχοῦ ἐν τοῖς οἴκοις ὑμῶν; τί ὑμεῖς ἀδικεῖτε τὸν λαόν μου καὶ τὸ πρόσωπον τῶν πτωχῶν καταιοχύνετε;»*⁶⁹.

Ὡσαύτως καὶ ὁ σχεδὸν σύγχρονος τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου, ὅστις φαίνεται ὅτι καὶ ἤσκησεν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, Προφήτης Μιχαΐας (Η' καὶ Ζ' αἰὼν π.Χ.), εἷς τῶν σπουδαιότερων ἐλασσόνων λεγομένων Προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐλέγχων τὰς πολλαπλὰς ἀμαρτίας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ δὴ καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀδικίαν αὐτοῦ, διαμαρτύρεται ἐντόνως καὶ διὰ τὴν ἐπαίσχυντον δωροδοκίαν καὶ διὰ τὸ καθ' ὅλου κακὸν παράδειγμα τῶν ἰθνηουσῶν τάξεων, πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν, ἐπὶ τοῦ λαοῦ. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Προφήτου οἱ ἄρχοντες ἐδίκαζον ἀναλόγως τῶν δωροδοκιῶν, τὰς ὁποίας ἐλάμβανον. Οἱ ἱερεῖς ἔδιδον ἀπαντήσεις εἰς ἐρωτήσεις τῶν ἄλλων κατόπιν ἀμοιβῆς. Οἱ ψευδοπροφήται δηλαδὴ προέβαινον εἰς τὰς μαντείας των, ἀφοῦ ἐπληρώνοντο διὰ χρημάτων. Παρ' ὅλα ταῦτα, οἱ ἄρχοντες, ἐπαναπαύονται εἰς τὸν Κύριον λέγοντες: Δὲν εἶναι ὁ Κύριος μαζί μας; Βεβαίως! Δὲν πρόκειται λοιπὸν νὰ εὕρωσιν ἡμᾶς συμφοραί. Ἄληθῶς ὅποια πῶρωσις! Ὁ Ἅγιος Προφήτης ἐλέγχων τοὺς κακοὺς ἄρχοντας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ προλέγων τὰ μεγάλα δεινά, ἅτινα ἀφεύκτως θὰ ἔλθωσιν εἰς αὐτούς, σημειοῖ: *«οἱ ἡγούμενοι αὐτῆς μετὰ δώρων ἔκρινον, καὶ οἱ ἱερεῖς αὐτῆς μετὰ μισθοῦ ἀπεκρίνοντο, καὶ οἱ προφῆται αὐτῆς μετὰ ἀργυρίου ἐμαντεύοντο, καὶ ἐπὶ τὸν Κύριον ἐπανεπαύοντο λέγοντες: οὐχὶ ὁ Κύριος ἐν ἡμῖν ἐστιν; οὐ μὴ ἐπέλεθῃ ἐφ' ἡμᾶς κακά. διὰ τοῦτο δι' ἡμᾶς Σιών ὡς ἀγρὸς ἀροτριαθήσεται...»*⁷⁰. Ὁ Ἐπίσκοπος Κύρου Θεοδώρητος (393-458) σχολιάζων τὸ ἐδάφιον, λέγει: *«Ἐπειδὴ τοίνυν παρανομία πάση συζῶντες μάτην ἐπερείδεσθε τῇ θεῖα προσηγορίᾳ, γινώσκετε, ὅτι*

68. Ἡσαΐου, 10,1-2: *«Οὐαὶ τοῖς γράφουσι πονηρίαν ἄγραφοντες γὰρ πονηρίαν γράφουσιν ἐκκλίνοντες κρίσιν πτωχῶν, ἀρπάζοντες κρίμα πενήτων τοῦ λαοῦ μου, ὥστε εἶναι αὐτοῖς χῆραν εἰς διαρπαγὴν καὶ ὄφρανον εἰς προνομίην».*

69. Ἡσαΐου, 3,14-15.

70. Μιχαΐου, 3,11-12.

διὰ τοῦτο δι' ὑμᾶς Σιών ὡς ἀγρὸς ἀροτριωθήσεται»⁷¹. Ὁ αὐτὸς Προφήτης λέγει, ὅτι «ἢ θηριόμορφος καὶ ὀφιώδης κακία»⁷², κατὰ τὸν Ἅγιον Ἰσίδωρον τὸν Πηλουσιώτην (360-440) καὶ «ἢ εὐπερίστατος ἁμαρτία»⁷³, κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, εἶχον διαφθεῖρει τοὺς πάντας, ὥστε ὅλοι ἔχουσι ἐτοιμοὺς τὰς χεῖράς των νὰ διαπράξωσι τὸ κακόν. Ἐκαστος ἄρχων ἀπαιτεῖ δῶρα καὶ ἕκαστος κριτῆς δωροδοκούμενος ὁμιλεῖ κολακευτικῶς εἰς πάντας τοὺς ἐνόχους ἐκπληρῶν τὰς ἐπιθυμίας των. Ἐγὼ ὁμως, λέγει ὁ Κύριος, θὰ ἀφαιρέσω ἀπ' αὐτοὺς τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ των. Ὁ Προφήτης καταφερόμενος καὶ ἐλέγχων τὰς κακοπραγίας καὶ δωροδοκίας τῶν ἀρχόντων, λέγει: «ἐπὶ τὸ κακὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐτοιμάζουσιν. ὁ ἄρχων αἰτεῖ, καὶ ὁ κριτῆς εἰρηνικοὺς λόγους, ἐλάλησε, καταθύμιον ψυχῆς αὐτοῦ ἐστὶ. καὶ ἐξελοῦμαι τὰ ἀγαθὰ αὐτῶν»⁷⁴. Ὁ Θεοδώρητος ὁ Κύρου σχολιάζων τοὺς προφητικοὺς τούτους λόγους, λέγει: «Δεξάμενος τὰ δῶρα παρὰ τῶν ἀδικούντων τὴν καταθυμίαν αὐτοῖς ὑπισχνεῖται νίκην»⁷⁵.

Ὁμοίως καὶ ὁ ψαλμωδὸς τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Προφητάναξ Δαυὶδ (1011-972 π.Χ.), ἐλέγχων τοὺς ἀπλήστους δωροδόκους καὶ ἀδίκους, οἵτινες ὠργιάζον καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν του, λέγει, ὅτι οἱ δωροδόκοι εἰς τὰς χεῖράς των ἔχουν ἀνομίας καὶ ἐγκλήματα πολλά, καὶ ἡ δεξιὰ των χειρῶν εἶναι πλήρης ἀπὸ δῶρα, τὰ ὅποια χωρὶς καμμίαν τύψιν ἐλάμβανον ἐκάστοτε διὰ νὰ στραγγάλισουν τὸ δίκαιον καὶ καταδικάσουν τὸν ἀθῶνον: «ὧν ἐν χερσὶν ἀνομίαι, ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλήσθη δῶρων»⁷⁶. Οἱ δωρολήπται κατὰ τὸν ἐστεμμένον Προφήτην εἶναι φονεῖς καὶ ἄδικοι. Καὶ ὁ εἰς Βαβυλώνα ἐξόριστος μέγας Προφήτης Ἰεζεκιὴλ (Ζ' καὶ Στ' π.Χ. αἰῶν)⁷⁷ ἀμειλίκτως ἐλέγχει τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν διὰ τὰς φοβερὰς παρανομίας του καὶ παραβάσεις τοῦ Θείου Νόμου. Ὁ Προφήτης Ἰεζεκιήλ, ὅστις προσφυστάτα ἀπεκλήθη Προφήτης τῶν ὀραμάτων καὶ τῶν συμβολικῶν πράξεων, διὰ τῶν ὁποίων προεῖπεν

71. Θεοδώρητου, ἐπισκόπου Κύρου, «Ἐρμηνεῖα εἰς τὸν Προφήτην Μιχαῖαν», Κεφ. Γ', Θ', ι', ιβ', MPG, 81,1757CD.

72. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, «Ἰωάννη Σχολαστικῶ», Βιβλίον Ε', 565, MPG, 78,1641.

73. Ἐβραίου, 12,1.

74. Μιχαίου, 7,3.

75. Θεοδώρητου, ἐπισκόπου Κύρου, «Ἐρμηνεῖα εἰς τὸν Προφήτην Μιχαῖαν», Κεφ. Ζ' α', MPG, 81,1780C.

76. Ψαλμός, 25,10.

77. Ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ τὸ ἔτος 597 π.Χ. συναπήχθη μετὰ τοῦ βασιλέως Ἰωακείμ καὶ ἄλλων ἐπιλέκτων Ἰουδαίων ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος εἰς Βαβυλώνα καὶ ἐγκατεστάθη παρὰ τὸν «ποταμὸν Χοβάρ».

εἰς τὸν λαὸν τὰς τε ἀμέσως ἐπικειμένας φοβερὰς τύχας τῆς Προφητοκτόνου Ἱερουσαλήμ καὶ τὴν εἰς ἀπωτέρους χρόνους κειμένην παλινόρθωσιν, εἰς τὸ ΚΒ' κεφάλαιον τῆς περιπτύτου προφητείας του ὀμιλεῖ περὶ τῶν ἐγκλημάτων τῆς Ἱερουσαλήμ, τῶν ἀρχόντων, τῶν ἱερέων καὶ τοῦ λαοῦ, καὶ περὶ τῆς τιμωρίας τούτων. Ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ λαοῦ διεπράττοντο δωροδοκίαι, τοκογλυφίαι καὶ παντοῖαι ἀδικίαι εἰς βάρος ἀθῶν ἀνθρώπων. Εἰς τὸν στίχον ιβ' τοῦ ΚΒ' κεφαλαίου ὁ ἐξόριστος Προφήτης, πλήρης πικρίας διὰ τὴν ἠθικὴν κατὰπτωσιν τῶν θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχόντων τοῦ περιουσίου λαοῦ, λέγει: Μεταξὺ τῶν κατοίκων σου (τῆς Ἱερουσαλήμ) ὑπῆρχον οἱ δωροληπτὰι κατὰ τὰς δίκας, διὰ νὰ χύνωνται αἵματα ἀθῶν ἀνθρώπων ἧσαν οἱ τοκογλύφοι σου οἱ ὅποιοι ἤθελον νὰ λαμβάνουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τόκον ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς των. Ἐφθασες εἰς μεγάλην κακίαν μὲ φρικαλέαν κατατυράννησιν τῶν θυμάτων σου πέραν τῆς ὁποίας δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη⁷⁸. Ἐμὲ δὲ ἐλησμόνησες λέγει ὁ Κύριος: «*δῶρα ἐλαμβάνοσαν ἐν σοί, ὅπως ἐκχέωσιν αἷμα, τόκον καὶ πλεονασμὸν ἐλαμβάνοσαν ἐν σοί*» καὶ συνετελέσω συντέλειαν κακίας σου τὴν ἐν καταδυναστεία, ἐμοῦ δὲ ἐπελάθου, λέγει Κύριος⁷⁹.

Ἐπίσης λόγος περὶ δωροδοκίας γίνεται, καὶ μάλιστα πολλαχοῦ, εἰς τὸ ἄριστον τῶν προϊόντων τῆς γνωμικῆς ἢ διδακτικῆς ποιήσεως τῶν Ἑβραίων, τὰς «*Παροιμίας Σολομώντος*» (Η'-Ζ' π.Χ. αἰῶν)⁸⁰. Ὁ ἱερός συγγραφεὺς ἀπευθύνων νουθεσίας πρὸς ἐντιμον καὶ σώφρονα βίον (Παροιμίαι 6, 20-35), ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸν θυμὸν τοῦ ἀνδρὸς τῆς μοιχαλίδος γυναικός, λέγων ὅτι ὁ θιγεῖς σύζυγος θὰ εἶναι ἀμείλικτος καὶ ἀδιάλλακτος εἰς τὴν ἐχθρότητά του, καὶ δι' οὐδενὸς λύτρου θὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ μίσους καὶ τῆς ζηλοτύπου ἐκδικήσεώς του πρὸς τὸν μοιχόν, οὔτε πρόκειται νὰ διαλυθῇ τὸ μίσος τοῦτο καὶ ἂν ἀκόμη προσφερθοῦν ἄφθονα δῶρα: «*οὐκ ἀνταλλάξεται οὐδενὸς λύτρου τὴν*

78. Περὶ κατατυράννησεως τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν φοβερῶν ἀποτελεσμάτων της, Πρβλ. καὶ *Ἐκκλησιαστήν*, 7,7, ἔνθα λέγεται, ὅτι ἡ ψυχικὴ πίεσις καὶ σωματικὴ καταπόνησις φέρουν εἰς παραφορὰν καὶ αὐτὸν τὸν σοφὸν καὶ κάμπουν τὴν γενναιότητα τῆς καρδίας: «*ὅτι ἡ συκοφαντία περιφέρει σοφὸν καὶ ἀπόλλυσι τὴν καρδίαν εὐτονίας αὐτοῦ*».

79. *Ἰεζεκιήλ*, 22,12.

80. Τὸ ἱερὸν βιβλίον τῶν Παροιμιῶν δὲν εἶναι ἔργον ἐνὸς ἀνδρὸς, ἀλλὰ σύγκειται ἐκ συλλογῶν λαϊκῶν γνωμικῶν καὶ γνωμῶν σοφῶν ἀνδρῶν καὶ μάλιστα τοῦ Σολομώντος (970-932 π.Χ.), τοῦ κυριωτάτου ἐκπροσώπου τῆς σοφίας παρ' Ἑβραίοις (*Γ' Βασιλειῶν*, 10,12). Κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην τὸ βιβλίον συνεγράφη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ εὐσεβοῦς τῶν Ἑβραίων βασιλείας Ἐζεκιίου (716-687 π.Χ.).

ἔχθραν, οὐδὲ μὴ διαλυθῆ πολλῶν δώρων»⁸¹. Οὔτε χρήματα, οὔτε δώρα θὰ εἶναι ἰκανὰ νὰ ἀποτρέψουν τὸν θιγέντα σύζυγον νὰ φέρῃ τὸν προσβολέα τῆς τιμῆς τῆς συζύγου εἰς τὸ δικαστήριον καὶ δικασθῆ εἰς θάνατον κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου⁸². Δριμύτατα ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ δωρολήπτου δικαστοῦ, ὅστις δωροδοκούμενος καταστρέφει κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον τὸν ἑαυτὸν του. Ἐξ ἀντιθέτου ὁμως, σημεῖοι ὁ ἱερὸς συγγραφεὺς, ὁ τίμιος καὶ ἄξιος τῆς ἀποστολῆς του δικαστῆς, ὁ ὁποῖος ἀποστρέφεται καὶ μισεῖ τὰ δώρα, σφύζεται ἐκ πολλῶν κακῶν τῆς δωροδοκίας συνεπειῶν: «ἐξόλλυσιν ἑαυτὸν ὁ δωρολήπτης, ὁ δὲ μισῶν δώρων λήψεις σφύζεται»⁸³. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἐρμηνεύων τὸ χωρίον, παρατηρεῖ: «Δικαστῆς δώρα δεχόμενος καθ' ἑαυτοῦ λαμβάνει τὴν μάχαιραν· πολλὰ γὰρ ἀναγκάζεται πονηρὰ πράττειν»⁸⁴. Ὁ αὐτὸς ἱερὸς συγγραφεὺς ὁμιλῶν περὶ δωροδοκίας τῶν δικαστῶν, ἥτις διαφθείρει καὶ δωροδοκοῦντα καὶ δωροδοκούμενον, παρατηρεῖ ὅτι, ὅταν δικαστῆς τις κρυφίως⁸⁵ δωροδοκῆται⁸⁶, διὰ νὰ ἀδικήσῃ τὸν δίκαιον, δὲν θὰ κατευοδαθοῦν αἱ ὁδοὶ τῆς ζωῆς του, διότι ὁ ἀσεβῆς οὗτος δικαστῆς παρεκκλίνει, ἐπὶ ζημίᾳ ἀνυπολογίστῳ τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς δικαίας κρίσεως: «λαμβάνοντος δώρα ἀδίκως ἐν κόλποις οὐ κατευοδοῦνται ὁδοί, ἀσεβῆς δὲ ἐκκλίνει ὁδὸς δικαιοσύνης»⁸⁷. Ὁ προφητικὸς λόγος, ὡς ἀποδεικνύεται ἐξ

81. *Παροιμίαι Σολομώντος*, 6,35.

82. *Λευϊτικόν*, 20,10: «ἄνθρωπος, ὃς ἂν μοιχεύσῃται γυναῖκα ἀνδρός, θανάτῳ θανατούσθωσαν, ὁ μοιχεύων καὶ ἡ μοιχευομένη».

83. *Παροιμίαι Σολομώντος*, 15,27.

84. Βλ. Κωνσταντίνου Ν. Καλλινίκου, *Ἐπόμημα εἰς τὰς Παροιμίας Σολομώντος*, σελ. 153, Ἰαλεξάνδρεια, 1933.

85. Βλ. *Παροιμίας Σολομώντος*, 16,33 καὶ 21,14: «εἰς κόλπους ἐπέρχεται πάντα τοῖς ἀδίκοις, παρὰ δὲ Κυρίου πάντα τὰ δίκαια». «ὅσος λάθριος ἀνατρέπει ὀργάς, δώρων δὲ ὁ φειδόμενος θυμὸν ἐγείρει ἰσχυρόν».

86. Τὰ ὀλέθρια κακὰ τῆς δωροδοκίας διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐπισημαίνει καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἑλληνοῦ Βιογράφου καὶ Ἠθικολόγου Πλουτάρχου (46-127 μ.Χ.), μνημονεύομενος ἐπικὸς ποιητῆς Ἀντίμαχος ὁ Τῆσιος (Πλουτάρχου, *Βίος Ρωμύλου* 12), ὅστις ἐν διασωθέντι ἀποσπάσματι παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ (150 - μετὰ τὸ 211 καὶ πρὸ τοῦ 216 μ.Χ.). («Στρωματεῖς Στ'» κεφ. II, 31-33, *Β.Ε.Π.*, σελ. 179, τόμος Η', Ἀθήναι, 1956), λέγει: «ἐκ γὰρ δώρων πολλὰ κακὰ ἀνθρώποισι πέλονται, Ἄγιας ἐποίησεν

Ἄγιας ἐποίησεν

δώρα γὰρ ἀνθρώπων νοῦν ἤπαφεν ἠδὲ καὶ ἔργα».

87. *Παροιμίας Σολομώντος*, 17,23. Βλ. καὶ Γ' *Μακκαβαίων*, 4,19, ἐνθα ὁ Αἰγύπτιος βασιλεὺς Πτολεμαῖος ὁ Δ', ὁ Φιλοπάτωρ (221-204 π.Χ.) ὑποπιεύεται δωροδοκίαν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων τῶν Γραμματέων τῶν ὀρισθέντων ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὅπως ἀπογράψουν τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ Ἰουδαίους: «ἀπειλήσαντος δὲ αὐτοῖς σκληρότερον ὡς δεδωροκοπημένοι εἰς μηχανὴν τῆς ἐκφυγῆς, συνέβη σαφῶς αὐτὸν περὶ τούτου πεισθῆναι».

ὄσων ἐλέχθησαν, δὲν ἐλέγχει δριμύτατα μόνον τοὺς δωρολήπτας ἄρχοντας, ἀλλὰ καὶ τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἀνέχεται τοιοῦτους ἄρχοντας, τῶν ὁποίων, ὡς εὐστοχώτατα παρατηρεῖ ὁ «*ὑπὲρ πάντας τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς μεγαλυνθεὶς πλούτῳ καὶ φρονήσει*»⁸⁸ σοφὸς ἔστεμμένος Προφήτης Σολομῶν (970-932 π.Χ.), «*ἢ δωροδοκία φθειρεῖ τὸν νοῦν*»⁸⁹ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διαφθορᾶς ταύτης εἶναι ὅτι ὁ ἀσεβὴς δέχεται πάντοτε δῶρα διὰ νὰ διαστρέψῃ τὸ δίκαιον. Τούτου δ' ἕνεκα οἱ Μεγαλώνυμοι Προφῆται εἶχον καταστήσει ἑαυτοὺς προστάτας τῶν ἀδικουμένων πτωχῶν καὶ ἀδυνάτων. Ἐκατηθρίαζον σφοδρότατα τὴν ἀσύστολον δωροδοκίαν τῶν δικαστῶν, τὴν σκανδαλώδη πολυτέλειαν καὶ τὴν σπατάλην τῶν ἀδίκων πλουσιῶν, τῶν ἰσχυρῶν, τῶν ἀρχόντων. Οἱ Ἅγιοι Προφῆται, «*τὰ στόματα*»⁹⁰ ταῦτα «*τοῦ Παλαιοῦ τῶν Ἡμερῶν*»⁹¹, εἶχον ἐπισημάνει τὰς ὀλεθρίους καὶ κακὰς συνεπείας τῆς ἀδικίας τῶν ἀρχόντων καὶ καθ' ὅλου τῆς φρικαλέας κοινωνικῆς ἀνισότητος καὶ διὰ τοῦτο εἶχον ἀποβῆ συνήγοροι ἔνθερμοι τῶν καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἀδικουμένων πτωχῶν καὶ ἀδυνάτων.

Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἐπαίσχυντος δωροδοκία, πάντοτε κατὰ τὴν ἀψευδῆ μαρτυρίαν τῶν Ἱερῶν Κειμένων, εἶχε καταστῆ μόνιμος συνήθεια τῶν ἀρχόντων τοῦ Ἰσραήλ, ἀπαντῶσα καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ προδοὺς τὸν Κύριον Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, ὅστις, κατὰ τοὺς εἰδικῶς ἀσχοληθέντας μὲ τὸ πρόσωπόν του, εἶχε κακότητα ἔμφυτον καὶ ἐμπάθειαν ἐπίκτητον διὰ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐπεθύμει πάση θυσίᾳ νὰ βλάβῃ τὸν Διδάσκαλον⁹², «*πορευθεὶς... πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς εἶπε· τί θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ ἐγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια*»⁹³. Ἡ ἐνέργεια αὕτη τοῦ Ἰούδα, ἡ ὄντως ἐπαίσχυντος, κατέστησε τοῦτον διάσημον, ἀλλὰ διάσημον προδότην, τὸν μεγαλύτερον προδότην τῆς ἱστορίας. Αὐτὸν τὸν ἄτιμον τίτλον τοῦ ἀχαρίστου καὶ ἀπλήστου καὶ φιλαργύρου φίλου

88. Γ' Βασιλειῶν, 10,23.

89. Ἐκκλησιαστής, 7,7.

90. Ἱερεμίου, 1,9.

91. Δανιήλ, 7,13.

92. Θὰ ἦτο πλάνη ἀσυγχώρητος διὰ τὴν κοινὴν ἀντιληψιν νὰ χαρακτηρισθῇ ὁ Ἰούδας τυφλὸν ὄργανον τῆς μοίρας καὶ ἐπομένως ἀνεύθυνος. Εἶχε βεβαίως τὴν κακὴν προδιάθεσιν ἐντὸς τοῦ αἱματός του, περισσότερον παντὸς ἄλλου, ἀλλ' οὐδεὶς ἠμποδίζεν αὐτὸν ν' ἀλλάξῃ πορείαν εἰς τοὺς συλλογισμοὺς καὶ τὰ τεχνάσματά του, διὰ τῆς συνδρομῆς μάλιστα τοῦ ἀνεγκινοῦ Διδασκάλου Του, ὅστις πολλάκις προειδοποιεῖ αὐτόν, διὰ πολλῶν λεπτῶν ὑπαινιγμῶν, διὰ τὴν ὀλισθηρότητα τοῦ δρόμου, ὃν ἠκολούθει. Βλ. Παναγιώτου Ἡλιόδη, *Ἡ Δίκη τοῦ Χριστοῦ*, σελ. 99, Ἀθήναι, 1971.

93. Ματθαίου, 26,14-15.

εὐκόλως ἐπέτυχε καὶ δικαιοὶ προσέτι ἐπιτάφιον ἐπιγραφήν, ἥτις εὐρίσκεται εἰς εὐρωπαϊκὸν νεκροταφεῖον ζώων: «Ὅσον γνωρίζω τὸν ἄνθρωπον τόσον ἀγαπῶ τὸν σκύλον»⁹⁴. Ἄλλ' ὁ νοσῶν φιλαργυρία, ὡς εὐστόχως παρατηρεῖ καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τοῦ μοναχικοῦ πνεύματος, ἐν τῇ εὐγενεστερᾷ αὐτοῦ ἐκδηλώσει⁹⁵, Ἅγιος Ἰσιδώρος ὁ Πηλουσιώτης (360-440 μ.Χ.), ὑποπίπτει καὶ εἰς δωροληψίαν⁹⁶. Εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ φιλαργύρου κατασκηνοῦσι «μύριοι χεμμῶνες», καὶ εἰς τὸν βίον του εἶναι «πάντα μὲν σκόπελοι καὶ θηρία καὶ καταγίδες καὶ κύματα, εὐφροσύνη δὲ καὶ εἰρήνη ἐκποδῶν»⁹⁷. Καὶ ὁ προδότης Ἰούδας νοσῶν φιλαργυρία ὑπέπεσε καὶ εἰς δωροληψίαν. Ἡ φιλαργυρία, «ἡ ρίζα τῶν κακῶν»⁹⁸, καὶ ἡ ἔμφυτος κακότης ὠδήγησαν τὸν ἀχάριστον μαθητὴν εἰς τὴν ἐπαίσχυντον προδοσίαν τοῦ θεοῦ Διδασκάλου. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος καὶ ὁ Βυζαντινὸς Θεολόγος Εὐθύμιος Ζιγαβηνὸς (ΙΑ' καὶ IB' μ.Χ. αἰῶν) ἐρμηνεύοντες τὸ εἰρημένον χωρίον τοῦ Ματθαίου, παρατηροῦν: «Ὅρα πόση ἡ κακία τοῦ Ἰούδα, ὅταν αὐτομάτως προσῆ, ὅταν ἀργυρίου τοῦτο ποιῆ, καὶ ἀργυρίου τοσοῦτου»⁹⁹. «Οὐκ εἶπεν, ὅτι τὸν Ἰησοῦν, ἢ τὸν Χριστόν, ἀλλ' ὅτι αὐτόν, ἐμίσει γὰρ λοιπὸν αὐτοῦ τὸ ὄνομα»¹⁰⁰.

Ὁ αὐτὸς ἱερὸς Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, εἰς τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Εὐαγγελίου, ἔνθα ἔχει καταχωρίσει τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὰς ἐμφανίσεις τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἀναφέρει ὅτι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι οἱ συγκροτοῦντες τὸ Μέγα Ἰουδαϊκὸν Συνέδριον ἐδωροδόκησαν τοὺς φύλακας τοῦ τάφου τοῦ Ἰησοῦ, ἵνα εἰπωσιν «ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἐκλεψαν αὐτόν ἡμῶν κοιμημένων»¹⁰¹. Ἰδοὺ τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Ματθαίου: «καὶ συναχθέντες (οἱ

94. Βλ. Παναγιώτου Ἡλιάδη, *ἐνθ' ἄν.*, σελ. 92.

95. Krüger (G.) «Isidor von Pelusium», ἀρθρ. ἐν *Realencyclopädie für prot. Theologie u. Kirche*, ἐκδ. γ' ὑπὸ Hauck, τόμ. 9 (Leipzig 1901) σ. 444-447.

96. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, «Λουκᾶ Λαμπροτάτῳ, Βιβλίον Ε'», 182, *MPG*, 78, 1423. Πρβλ. Τοῦ Αὐτοῦ, «Ἐρμολόγιον Ἐπισκόπῳ, Βιβλίον Β'», 277, *MPG*, 78, 708-709.

97. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, «Μάρωνι, Βιβλίον Ε'», 512, *MPG*, 78, 1620.

98. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, «Κρίστω, Βιβλίον Α'», 434, *MPG*, 78, 421. Πρβλ. Α' Τιμοθέου, 6,10: «Ρίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινὲς ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύνας πολυλαίς».

99. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, «Ἐπίτομη εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον», Ὁμιλία Π', γ', *MPG*, 58, 727.

100. Εὐθυμίου Ζιγαβηνοῦ, «Ἐρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον», Κεφ. ΚΣΤ', 14-15, *MPG*, 129, 649.

101. *Ματθαίου*, 28,13.

ἀρχιερεῖς) μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις λέγοντες»¹⁰². Βεβαίως λόγῳ τοῦ κατεπίγοντος τοῦ πράγματος δὲν συνεκλήθη ὁλόκληρον τὸ Συνέδριον, ἵνα συνεδριάσῃ ἐπισημῶς, διότι δὲν ἐδίδετο πρὸς τοῦτο καιρὸς. Οἱ στρατιῶται οἱ φυλάσσοντες τὸν τάφον ἔπρεπεν ἀμέσως νὰ δελεασθῶσι, διότι ἄλλως ἢ ἀληθῆς ἱστορία τῆς ἐκ νεκρῶν Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ θὰ ἐκυκλοφόρει ἀστραπιαίως. Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ματθαίου οἱ ἐρμηνευταὶ ἱερὸς Χρυσόστομος καὶ Εὐθύμιος Ζιγαβηνὸς ὡς ἐξῆς ἐρμηνεύουν: «Δικαίως» ἔλεγον· ἴκαι ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης»¹⁰³ καθ' ἑαυτῶν ἀποφαινόμενοι τοῦτο, ὅτι μετὰ τοσαύτην μανίαν δεῖον μετανοῆσαι, οἱ δὲ καὶ ἐπαγωνίζονται τοῖς προτέροις, καταγέλαστα πλάττοντες πλάσματα, καὶ ζῶντος μὲν τὸ αἷμα ὠνούμενοι, σταυρωθέντος δὲ καὶ ἀναστάντος τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως πάλιν διὰ χρημάτων ὑπορύπτοντες λόγον»¹⁰⁴. «Πρότερον μὲν γὰρ τὸν φόνον αὐτοῦ (τοῦ Ἰησοῦ) ὤνησαντο, νῦν δὲ ὠνοῦνται καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ πατοῦσι τὸ οἰκτεῖον συνειδὸς, καὶ οὐδὲ τοὺς φύλακας αἰδοῦνται, κακουργοῦντες καὶ συγκαλύπτοντες μὲν τὴν ἀλήθειαν, πλάττοντες δὲ τὸ ψεῦδος, καὶ χρώμενοι τούτου (τοῦ ψεύδους) διακόνους, τοῖς ἐκείνης (τῆς ἀληθείας) διακόνους»¹⁰⁵.

Ἐκ τῶν προειρημένων καθίσταται δῆλον, ὅτι τὸ κακὸν τῆς δωροδοκίας ἀπαντᾷ εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, ἀποτελεῖ δὲ οὐ μόνον θρησκευτικὸν παράπτωμα τιμωρούμενον αὐστηρῶς ὑπὸ τοῦ Νόμου τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ κοινωνικὸν τοιοῦτον κολαζόμενον αὐστηρῶς ὑπὸ τῆς νομοθεσίας τῆς Πολιτείας. Διὰ τοῦτο ὀφείλομεν πάντες ὅπως ἀποφεύγωμεν τὴν δωροδοκίαν, διότι ἐκτὸς τῶν ἄλλων προκαλεῖ καὶ τὸν πνευματικὸν θάνατον, δηλαδὴ τὸν αἰώνιον χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

102. Ματθαίου, 28,12.

103. Ματθαίου, 27,64.

104. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, «Ἐπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον», Ὁμιλία XC', α', MPG, 58, 788.

105. Εὐθυμίου Ζιγαβηνοῦ, «Ἐπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον», Κεφ. ΚΗ', 12, MPG, 129, 757. Βλ. καὶ Παναγιώτου Τρεμπέλα, Ἐπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, Ἐκδοσις Τρίτη, Ἀθήναι, 1979, σελ. 505.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΑΙ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Α' Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

Β' ΑΡΧΑΙΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

- Αἰσχίνου, *Κατὰ Τιμάρχου*.
 Ἀριστοτέλους, *Ἠθικὰ Εὐδήμεια*.
 Τοῦ Αὐτοῦ, *Ἠθικὰ Μεγάλα*.
 Τοῦ Αὐτοῦ, *Ἠθικὰ Νικομάχεια*.
 Τοῦ Αὐτοῦ, *Περὶ Ἀρετῶν καὶ Κακιῶν*.
 Τοῦ Αὐτοῦ, *Ποιητικὴ*.
 Τοῦ Αὐτοῦ, *Πολιτικά*.
 Δημοσθένους, *Κατὰ Στεφάνου Β'*.
 Εὐριπίδου, *Ἰκέτιδες*.
 Τοῦ Αὐτοῦ, *Μήδεια*.
 Πινδάρου, *Πύθια*.
 Πολυβίου, *Ἱστοριῶν τὰ Σωζόμενα*.
 Πλάτωνος, *Ἀπολογία Σωκράτους*.
 Τοῦ Αὐτοῦ, *Νόμοι*.
 Τοῦ Αὐτοῦ, *Πολιτεία*.
 Πλουτάρχου, *Ἀρταξέρξης*.
 Τοῦ Αὐτοῦ, *Βίος Ρωμύλου*.
 Σόλωνος, *Βιβλίον Πρῶτον*, ἄρθρα 289, 290.

Γ' ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ
ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

- Augustini, *De Civitate Dei*.
 Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, «Ἑρμηνεία εἰς τὸν Προφήτην Ἡσαΐαν»,
 Κεφ. Α', *MPG.*, 30.
 Ζιγαβηνοῦ Εὐθυμίου, «Ἐπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Ἰερὸν
 Εὐαγγέλιον», Κεφ. ΚΣΤ', 14-15, *MPG.*, 129.
 Τοῦ Αὐτοῦ, «Ἐπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Ἰερὸν Εὐαγγέλιον», Κεφ.
 ΚΗ', 12 *MPG.*, 129.
 Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου, «Ἑρμηνεία εἰς τὸν Προφήτην Μι-
 χαΐαν», *MPG.*, 81,1757CD.
 Τοῦ Αὐτοῦ, «Ἑρμηνεία εἰς τὸν Προφήτην Μιχαΐαν», *MPG.*, 81,1780C.
 Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, «Κρίστω, Βιβλίον Α'», 434, *MPG.*, 78.
 Τοῦ Αὐτοῦ, «Ἑρμογένει Ἐπισκόπῳ, Βιβλίον Β'», 277, *MPG.*, 78.
 Τοῦ Αὐτοῦ, «Λουκά Λαμπροτάτῳ», Βιβλίον Ε', 182, *MPG.*, 78.
 Τοῦ Αὐτοῦ, «Μάρωνι, Βιβλίον Ε',» 512, *MPG.*, 78.
 Τοῦ Αὐτοῦ, «Ἰωάννη Σχολαστικῷ, Βιβλίον Ε',» 565, *MPG.*, 78.

- Ἰωάννου Χρυσοστόμου, «Ἐρμηνεία εἰς τὸν Προφήτην Ἡσαΐαν»,
Κεφ. Α, η', *MPG.*, 56.
 Τοῦ Αὐτοῦ, «Υπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον», Ὁμιλία Π',
γ', *MPG.*, 58.
 Τοῦ Αὐτοῦ, «Υπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον», Ὁμιλία Χ',
C', α', *MPG.*, 58.
 Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, «Στρωματεῖς ΣΤ'», *Β.Ε.Π.*, τόμος Η',
Ἀθήναι, 1956.

Δ' ΝΕΩΤΕΡΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ

- Γιαννακοπούλου Ἰωήλ (Ἀρχιμανδρίτου), *Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ
τοὺς Ο', Ἡ Ἐξοδος*, Τόμος Β', Ἀθήναι, 1964.
 Τοῦ Αὐτοῦ, *Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς Ο', Ἰώβ*, Τόμος ΚΓ', Ἀθή-
ναι, 1963.
 Τοῦ Αὐτοῦ, *Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς Ο', Οἱ Μικροὶ Προφῆται,
Ἄμώς*, Τόμος ΚΒ', Ἀθήναι, 1963.
 Δαλεξίου Ἀνδρέου, *Ἀριστοτέλους Ἠθικὰ Νικομάχεια, Εἰσαγωγή -
Μετάφρασις - Σημειώσεις*. (Βιβλιοθήκη Παπύρου ἀριθ. 135), ἐν Ἀθή-
ναις, 1949.
 Δημητροπούλου Παναγιώτου, «Δωροληψία», *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθι-
κὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τόμος Ε', Ἀθήναι, 1964.
 Ἠλιάδης Παναγιώτου, *Ἡ Δίκη τοῦ Χριστοῦ*, Ἀθήναι, 1971.
 Krüger (G), «Isidor von Pelusium», ἐν *Realencyclopädie für prot. Theolo-
gie u. Kirche*, ἔκδοσις γ' ὑπὸ Hauck, τόμ. 9 (Leipzig, 1901).
 Μητροπολίτου Κυδωνιῶν Ἀγαθαγγέλου, *Ἠθικὰ ποιήματα,
Θεσσαλονίκη*, 1950.
 Τρεμπέλα Παναγιώτου, *Υπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέ-
λιον*, Ἐκδοσις Τρίτης, Ἀθήναι, 1979.